

Startnotitie RDA de wolf in Nederland

Onderwerp

Samenleven met de wolf in Nederland

Startvragen RDA

- Hoe kunnen we langdurig samenleven met de wolf in Nederland?
- Welke belangrijke vragen en problemen hierover worden in het huidige maatschappelijke debat over de wolf nog niet (of onvoldoende) geadresseerd?
- Welke aspecten vanuit dierenwelzijn (inclusief gezondheid) komen niet genoeg aan bod?
- Welke onderzoeksvragen staan nog open?
- Hoe kan het maatschappelijk debat over samenleven met de wolf (verder) worden gevoerd?

Doel

De Raad voor Dierenaangelegenheden wil, vanuit de positie van het dier, bijdragen aan het maatschappelijke debat over de positie van de wolf in Nederland. Dit wil de RDA doen door aan de hand van bovenstaande startvragen bureauonderzoek uit te voeren, diepte-interviews te houden en een brede discussiebijeenkomst te organiseren voor experts en betrokkenen. De uitkomsten hiervan zullen worden gepubliceerd. Daarbij zal de RDA niet nalaten om adviezen te formuleren over wat volgens hem (al dan niet door de actualiteit) noodzakelijk en urgent is om nog (extra) te doen, ondanks bestaande kennis, regelingen en maatregelen.

Aanleiding

De wolf is terug in Nederland, na 130 jaar afwezigheid¹. Van deze inheemse wettelijk beschermde soort hebben op de Veluwe de eerste individuen zich gevestigd en in 2019 zijn daar de eerste welpen geboren. De eerste wolven worden zelfs alweer vermist. De komst van de wolf wordt toegejuicht door natuurliefhebbers. Jagers en boeren zijn minder blij en vrezen schade aan wild, vee en inkomsten: de meningen zijn verdeeld. En bovendien zijn er ook emoties en gevoelens lopen uiteen van blijdschap, ontroering, spanning en verrukking tot onbehagen, angst, machteloosheid en verlies van gevoel van zeggenschap. Dat de wolf in Nederland is, neemt de Raad als uitgangspunt.

Publieksenquête Kantar 2018

In de publieksenquête die Kantar in 2018 uitvoerde gaf ongeveer 58% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat we in Nederland de wolf niet moeten wegjagen, maar onszelf en onze dieren tegen de wolf moeten beschermen tegenover ongeveer 13% die het daar juist (helemaal) mee oneens was. De rest (ongeveer 29%) is het niet eens maar ook niet oneens met deze stelling.

---

¹ In 2012 verscheen nog een aardige studie over de mogelijke en onvoorspelbare komst van de wolf: *De komst van de wolf (Canis lupus) in Nederland. Een 'fact finding study'.* G.W.T.A. Groot Bruinderink¹, H.A.H. Jansman, M.H. Jacobs en M. Harms, Alterra-rapport 2339, Wageningen, 2012 <http://edepot.wur.nl/230870>

Op de vraag of wolven in hun natuurlijk gedrag niet moeten worden belemmerd, ook niet als dat gaat om jagen en zich met schapen voeden, antwoorde 30% (helemaal) mee eens, 32% (helemaal) mee oneens en 38% niet eens maar ook niet oneens.

Als de resultaten van de enquête verder worden bestudeerd, is te zien dat er een relatie is tussen acceptatie van de wolf en de mate van verstedelijking (tussen sterke en weinig verstedelijking). Naarmate de verstedelijking afneemt kan de wolf op minder sympathie rekenen.

Uitkomsten RDA-oriëntatieproces

De terugkeer van de wolf in Nederland is dus allesbehalve een neutrale aangelegenheid, dit kan vreedzaam samenleven met de wolf bemoeilijken. Voor de RDA reden om zich te oriënteren op 'de positie van de wolf in Nederland'. In twee oriënterende bijeenkomsten (augustus 2019 en Raadsvergadering november 2019) is het onderwerp de wolf vanuit verschillende invalshoeken uitgebreid aan bod gekomen. Voor de RDA zijn er voldoende redenen om zich verder te verdiepen in de positie van de wolf in Nederland: er zijn situaties waarin de belangen van dieren dreigen te botsen met onze of andere belangen (van bijvoorbeeld andere dieren) en er zijn onderbelichte risico's op het gebied van dierenwelzijn en gezondheid. Vanuit de positie van het dier kan de RDA wat toevoegen aan het maatschappelijk debat.

Het vervolgtraject richt zich op vragen over acceptatie van en omgang met de wolf². Vragen die hierbij spelen gaan over hoe we kunnen samenleven met de wolf in Nederland, nu en in de toekomst. Deze³ zijn gespecificeerd in de huidige startvragen (zie begin voorliggend document).

Achtergrondinformatie

Huidige stand van zaken (Nederland)

De wolf (*Canis lupus*) is in Nederland een beschermde (inheemse) diersoort op grond van de Wet natuurbescherming (2017). De wolf is tevens beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn (1992) (ook aanwijzing Bern Conventie 1979). Het is volgens de Wet Natuurbescherming verboden om wolven te vangen of te doden, opzettelijk te verstoren, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of vernielen.

"De provincies zijn wettelijk verantwoordelijk voor het natuurbeleid in relatie tot wolven.

Dit omvat de aspecten soortenbescherming, monitoring, tegemoetkomingen in

---

² Andere mogelijke categorieën startvragen waren: a) Hoe kijkt men naar de wolf in Nederland? (Mentale disposities en symboliek; betekenis en waarde van de wolf voor ons; de rol van het sublieme /schoonheid; de terugkeer van de wolf als symbool voor wat groeters). b) Gevolgen van de komst van de wolf. (Repercussies komst van de wolf op gebied van welzijn, ruimtelijke vragen, esthetisch, respect en beleving, natuur en 'rewilding').

³ Subvragen die in de RDA besprekingen hierover aan de orde kwamen en mogelijk nog benut kunnen worden bij verdere uitwerking: Wat zijn de verschillende dimensies die bij de wolf horen? (Hoe) kan de wolf worden geaccepteerd in Nederland? Kunnen we (waarlijk) samenleven met de wolf? Zo ja, hoe en zijn we daar klaar voor? Zo nee: wat dan? Wat is er nodig om met wolven om te gaan nu en in de toekomst? Hoe kunnen burgers en belanghebbenden handelingsperspectieven worden gegeven? Hoe helpt een normatief kader en handvatten (ethische gereedschappen) voor het doden van individuele wolven voor de acceptatie? Wat is de ethische verantwoording voor de gekozen oplossingen door beleid? Is er een toekomst voor de wolf in Nederland, wat is daarvoor nodig? Hoe past de wolf in het ecosysteem van Nederland (draagkracht, voedselaanbod, populatiegrootte, beheer, wolvenwelzijn en -gezondheid, landgebruik, ideale omstandigheden)? Hoe dit past in de Nederlandse samenleving? Past de wolf wel in een gebied waar veel mensen leven? Wat moeten/kunnen wolven en mensen leren? Hoe gaat het in andere landen? Wat zijn oplossingen? Wat is de rol van het debat en spreken over de wolf? Hoe kunnen emoties daarin aan bod komen?

faunaschade en het verlenen van ontheffingen” (IPO, 2019). De omgang met wolven is primair gericht op bescherming. Provincies kunnen alleen bij uitzondering ontheffing verlenen, bijvoorbeeld op rond van openbare veiligheid. De 12 provincies hebben, vertegenwoordigd in het IPO, een interprovinciaal wolvenplan vastgesteld, de laatste versie is van januari 2019 (zie <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2019/01/Interprovinciaal-wolvenplan.pdf>). Het plan gaat o.a. in op de voorgeschiedenis, wettelijke kaders, schade en preventie bij landbouwhuisdieren en tegemoetkoming van schade. Voor ‘probleemwolven’ wordt onderscheid gemaakt tussen contact met mensen, honden en vee. Volgens de omschrijving in het wolvenplan bevinden we ons in ‘fase 4’: er bevindt zich een territoriaal wolvenpaar met jongen in Nederland. De volgende fase 5, tien jaar na voortplanting, maakt geen onderdeel uit van het huidige plan. Bij het wolvenplan horen stroomschema’s met scenario’s om duidelijk te maken wie wanneer aan zet is om te handelen in situaties met een wolf. Dit stroomschema is echter niet online gepubliceerd. Het wolvenplan is wel gepubliceerd op de website van BIJ12, uitvoeringsorganisatie van de provincies, waar ook de schademeldingen en -afhandelingen plaatsvinden en hierover informatie wordt gegeven, zoals op <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-informatie-per-diersoort/wolf/>. De website <https://www.wolveninnederland.nl/> bundelt informatie over de wolf in Nederland.

Eerdere uitingen RDA over de wolf

De RDA heeft het in zijn zienswijzen eerder over wolven gehad. In “Wegen van Welzijn van Dieren in de Natuur” (2017) werd de wolf als casus gebruikt om te laten zien hoe het afwegingskader kan worden gebruikt bij afwegingen over de komst van de wolf. In de “Staat van het Dier” (2019) zijn in de beschouwing over dieren in de natuur een vijftal verhaallijnen over de wolf en zijn historie beschreven die een rol spelen bij de verschillende associaties die de terugkeer van de wolf bij ons oproept. Er zijn over de wolf door team RDA oriënterende gesprekken gevoerd met provincie Gelderland en het ministerie van LNV over het wolvendossier en het maatschappelijk debat over de wolf. Van Europese collega-raden zijn verschillende rapporten ontvangen over de omgang met wolven.

Samenstelling forum en ondersteuning

De volgende leden hebben aangegeven te willen deelnemen aan het forum:

- Jacques van Alphen
- Leon Ripmeester
- David van Gennep
- Gijsbert Six
- Marjan Slob (Voorzitter)
- Hans Heesterbeek

Het forum zal worden ondersteund door Marc Schakenraad (secretaris) en Rosanne van Oudheusden (adjunct-secretaris).

Werkwijze

- Voorbereidend literatuuronderzoek en aanpak andere landen (ook actuele cijfers)
- Attitude mensen tegenover wolven (onderzoek LNV)- bijv. analyse kwalitatief

- gedachtegoed in relatie tot moderne landbouwdiscussie
- Diepte-interviews met diverse experts vanuit verschillende relevante invalshoeken
  - Op basis van diepte-interviews RDA discussie document opstellen
  - Organiseren brede bijeenkomst met experts/betrokkenen met verschillende workshops rondom de wolf in Nederland. Daarin nadrukkelijk ruimte voor discussie over vragen die (nu) nog niet gesteld worden. Opzet bijeenkomst verder uitwerken, bijvoorbeeld workshops rond een top 5 van meest dringende zaken die in meerdere interviews worden genoemd, of 5 onderzoeksvragen rondom zaken die de RDA signaleert en belangrijk vindt vanuit het oogpunt van het dier
  - Publicatie uitkomsten (vorm nog te bepalen)
  - Eventueel: Wat kunnen de uitkomsten ons mogelijk leren over de aanpak van 'vergelijkbare' issues in de toekomst?

Planning

Augustus-Oktober voorbereidende werkzaamheden en diepte-interviews. Op zijn vroegst een bijeenkomst in november 2020.